

farm: —Ara, via!, a la quaresma que ve yo me confessar ---», StVicentF (*Serm.* II, 43.18). En un procés escandalós fet a Barcelona en l'any 1410 es transcriuen les paraules declarades per certa menorquina: «vós pendreu un *gavaig* de gallina, e omplir-l'heu de sanc de color, e la primera nit, com lo marit haurà haüda la fadrina --- sclafarets lo *gavaig* e dareu ententent que la haüda punçella» (Riera i Sans, *El Cavaller i la Bagassa*, p. 110).

Fins ací, doncs, tot prové de les Illes, i si tots els altres no són d'un fill de València, són d'un que hi vivia, i que va usar més d'un cop paraules a què s'hi havia acostumat. Si del següent no ens consta la provenença geogràfica, res no s'oposaria a suposar-lo balear o de les terres del Migjorn: car és d'una traducció del S. xv, època en què tenint més força econòmica i literària el P. Val., produí més que cap en coses de traducció: «si feran sacrificació o hoferta de ocells al Senyor, axí com de tortes o colomins, oferiran aquells los sacerdots a l'tar; e torcen-li lo coll axí que sia trenquat lo cuyr, e lexen decó<r>rer la sanc sobra la part del ara, e gitan lo *guauuig* i la ploma fora del altar, a la playa de horient, en loc hon solen gitar les centres ---», trad. bíblica, ms. 2 de la B. N. P., 52v (no crec que aquesta grafia *uu* signifiqui res més que la *v*).

A la tradició lexicogràfica, havent caigut en desús en el Continent, el mot no hi entrà fins a primers del S. XIX, primer en el diccionari menorquí inèdit de Febrer Cardona (que algun cop sembla copiar del Lacav. i fins del Belv., però en aquest cas ha de treure-ho del seu ús viu, car el mot no figura en aquestes ni altres fonts com el *DTo.*, Lab., Escrig, Sanelo, OPou, Busa-N., Aversó ni JMarc): «*gavatx d'animal*: papo o buche, *jabot*, *poche*, ingluviés» (p. 334); «*gavaig* m. una espècie de bossa que ténen les aves baix del còll i ahont pòsan es menjar / el còr de hòmo considerad com a depositari de los secrets: *buche* / De capilla: aquella musseta que té devant: *muceta* / no saber tenir res dins es *gavaig*: no saber callar ses còses», *DFgra.*; «el pedrer dels animals de ploma, *buche*, pap, tripa».

El trobarem, això sí, en escriptors de les tres illes: «dormiré a la regalada / ple de sopes es *gavatx*», PdAPenya (*IdOr* I, 122); 'grier (dels ocells)' en el vocabulari del cabrum de Manacor i Mall. (*BDLC* IX, 1917, 286); «tant darrere casar vaig / com darrere morir-mê: / jo hi era per provar-tê, / per fer-te buidar es *gavatx*», cobla popular mall. En una endevinalla menorquina: «panxa per panxa, / forat per forat, / i un tros de carn crua / li umpl es *gavàig*», significat «es fiet qui mama» (Camps Merc., *Folkl.* I, 261); «si té tinya en es *gavatx*, / i el toques, convé rentar-te / abans de tocar-te es cap, / perquè podries pelar-te», JnCastelló (*Ibiza y Form.*, 96), «*gabatx*: buche de ave», PrCabre.

En llengua d'oc aquest mot ha tingut un ús més general, i l'hi trobem també documentat des de l'Edat Mitjana, en el *Floretus*, glossari occitano-llati, del segle XIV, de llenguatge corresponent a la zona avinyonesa o del Gard o Baix Roine: «*gavaych*, vide *bolfiguan*,

i aquest explicat, ultra «vesica», per «vesicula ubi avis grana colliguntur» (*RLR*, xxxv, 65a; *Rom.* XXI, 311, cf. *boufigo* «vessie, ampoile», *TdF*); o sigui, ni més ni menys, el pap o grier dels ocells. Segons la fonètica del provençal rodanès, ayui la *-ch* antiga s'emmudeix, passat que se li afegeixi quelcom: per això figura en el *TdF* com *gavà* o *gavagè* «jabot d'oiseau»; però que la forma originària fou amb *-ch* sorda, o sigui *-ct'* segons la fonètica provençal, ho comprova el verb *s'engavachà*, que és usual en el Gard, el Cantal i el Gavalda, i que usa el mateix Mistral en la seva obra literària; per exemple, *s'engavacho*, que en la seva autoversió del *Calendau* (II, 3.5) traduïa ell per «il s'engorge». Incomparablement més estès que *s'engavajà* d'Ais i una variant *gavagi*, de cap al Baix Roine, que per tant han de ser refecions analògiques, com l'*engavajar*, hapax d'Eiximenis.

El mot s'ha estès molt més a ponent i a llevant, almenys fins als Alps, on a la Vall de Barceloneta una variant significa el 'goll': «*gavàchou* m. goître» (Arnaud-Morin); en veritat la *-ou* és inesperada, i com que som a pocs kilòmetres de la frontera italiana, hem de suposar que es tracta d'un manlleu dels veïns parlars lígurs, lombards o piemontesos; i escau que, tractant-se d'un mal mirat com signe de pobresa física i de misèria, es tendeixi a caricaturitzar-lo (Arnaud reconeix que és «ironique» almenys la variant en *-is*), atribuint-lo tàcitament a les valls contigües i estrangeres, per mitjà de l'afegiment d'una *-o* italiana; llavors, com sigui que aquí *-ch-*, tot provenint normalment de *-ct-*, sona *-ts-*, en realitat això tant podria correspondre a un it. *gavazzo* com a *-ACT'* (CT també dóna *ç* a Lombardia etc.).

Altament hi ha encara altres formes, en aqueixos parlars provençals, del mot que ens interessa: en el Var i cap a Niça diuen *gavai* en lloc del *gavà(ch)* de Mistral, segons el *TdF*; a Barceloneta mateix, *gavàis* «jabot des oiseaux granivores» i usat així mateix per «goître». D'aquesta variant no en manca alguna dada escadussera en francès antic, en la forma *gavai* (God.), que figura en les obres dels Ss. XII-XIII *Aiol et Mirabel* (3069) i els *Miracles de Gautier de Coincy* (c. 1223); tanmateix tant la inicial *ga-* (i no *ge-* o almenys *gue-*) com el poc arrelament del mot en el Nord de França, dóna a entendre que és un manlleu del provençal o francoprovençal: naturalment, puix que el goll és cosa dels Alps. Com que *-aits* havia de perdre la *-t*, ben aviat, en la fonètica de Provença, no és pas clar que això hagi de correspondre a un *-AGIU* o *-AIU* etimològic, i no pas ser reducció de *-ait <-ACT'*: en el qual cas no hi hauria discrepància etimològica enfront de la forma occitana normal. Em guardo, és clar, d'assegurar-ho.

Altament l'àrea d'aquest mot o variants ultrapassa la frontera alpina: piem. *gavàs* «gozzo». Ha mostrat allà persistent tendència a tornar cap a accs. figurades. A la Val-Anzasca *gavağun* és «ghiotton» (Gysling, *ARom.* XIII, 170); en formes d'italià literari (encara que no han persistit com a tals): *gavazzo* «riso snodadato»; d'on, ampliant i tornant més vague el sentit, *ga-*